ଅନୱର ଚାନ୍ଦ ସାବ ନାନାଦିକର୍

ବନାମ

କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟ

17 ସେପ୍ଟେମ୍ବର 2003

[ଦୋରାଇସ୍ୱାମୀ ରାଜୁ ଏବଂ ଅରିଜିତ ପଶାୟତ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିଦ୍ୱୟ]

ଦଣ୍ଡ ସଂହିତା, 1860 : ଧାରା 405 ଏବଂ 409 ।

ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆପରାଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଭଙ୍ଗ - ଏହାର ଉପାଦାନ - ନ୍ୟାୟିକ ଦଣ୍ଡାଧିକାରୀଙ୍କ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ସମ୍ପତ୍ତି ଦାୟିତ୍ୱରେ କିରାଣୀ ଥିବା ଅଭିଯୁକ୍ତ, ଅଦାଲତର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ଚାରି ଜଣଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରିଥିବା ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଛି - ନ୍ୟାୟାଳୟ ଅଭିଯୁକ୍ତକୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ କରିଥିଲେ କାରଣ ଦାୟିତ୍ୱ ଏବଂ ଆତ୍ମସାତ୍କରଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରମାଣ ସନ୍ତୋଷଜନକ ନଥିଲା - କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଅଭିଯୁକ୍ତକୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କଲେ - ଏହାର ସଠିକତା - ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଗଲା : ଧାରା 409 ଅନୁଯାୟୀ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଉପାଦାନ ପ୍ରମାଣିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯଥା, (i) ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିଲା ଏବଂ (ii) ଅଭିଯୁକ୍ତ ଏହାର ଆତ୍ମସାତ୍ କରିଥିଲେ କିମ୍ବା ଏହାର ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କ୍ଷତି ପାଇଁ ଏହାକୁ ନିଜ ବ୍ୟବହାରରେ ପରିଣତ କରିଥିଲେ - ବର୍ତ୍ତମାନ ମାମଲାରେ, ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କର ନ୍ୟାୟାଳୟର ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ଦଖଲରେ ଥିଲା ଯାହା ସେ ଅପବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ - ତେଣୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତକୁ ବଜାୟ ରଖାଗଲା ।

ଶବ୍ଦ ଏବଂ ବାକ୍ୟାଂଶ :

"ଅପରାଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଭଙ୍ଗ " - ଏହାର ଅର୍ଥ - ଦଣ୍ଡ ସଂହିତା, 1860 ର ଧାରା 405 ର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ।

ଅଭିଯୋଜନ ପକ୍ଷ ଅନୁଯାୟୀ, ନ୍ୟାୟିକ ଦଣ୍ଡାଧିକାରୀ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ସମ୍ପତ୍ତି ଦାୟିତ୍ୱରେ କିରାଣୀ ଥିବା ଅପିଲକାରୀ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଥିବା କେତେକ ସମ୍ପତ୍ତିର ଆତ୍ମସତ୍ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଚାରି ଜଣଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରିଦେଇଥିଲେ । ଏହା ଅଭିଯୋଜନ ପକ୍ଷର ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାମଲା ଥିଲା ଯେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ଥିଲା ।

ଅପିଲକାରୀ-ଅଭିଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ ସଂହିତା, 1860 ର ଧାରା 409 ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ଅପରାଧରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ବିଚାର କରୁଥିବା ନ୍ୟାୟାଳୟ ତାଙ୍କୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ତେବେ, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଅପିଲକାରୀଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଏହି ଅପିଲ କରାଯାଇଛି ।

ଏହି ଅପିଲକୁ ଖାରଜ କରି ନ୍ୟାୟାଳୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲେ :

1. ଆଇପିସିର ଧାରା 405 ଅନୁଯାୟୀ ଦୋଷାରୋପକୁ ଭିତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ମୂଳ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ମିଳିତ ଭାବେ ପ୍ରମାଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ (i) ଦାୟିତ୍ୱ ଏବଂ (ii) ଅଭିଯୁକ୍ତ ଅସାଧୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା କି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଏହାକୁ ଅପବ୍ୟବହାର କିମ୍ବା ଏହାକୁ ନ୍ୟସ୍ତ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ କ୍ଷତି ପାଇଁ ନିଜ ବ୍ୟବହାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିନଥିଲା କି ନାହିଁ । ଯେହେତୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ପ୍ରଶ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣର ବିଷୟ ନୁହେଁ, କେତେକ ବ୍ୟାପକ ପରୀକ୍ଷଣର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ଯାହା ସାଧାରଣତଃ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାମଲାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତର ଅପରାଧ ପାଇଁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କାରଣ ଥିଲା କି ନାହିଁ ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ ଉପଯୋଗୀ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ପ୍ରଦାନ କରିବ ।

2. ଏହି ସାକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଏ ଯେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଜଣକ ସମ୍ପତ୍ତି ଦାୟିତ୍ୱରେ କିରାଣୀ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା ଏବଂ ନ୍ୟାୟାଳୟର ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ତାଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ଦଖଲ ଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ମାମଲା ସହିତ ଜଡିତ ଥିବା ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲା ।

3. ବର୍ତ୍ତମାନର ମାମଲାରେ, ସ୍ଥିତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଏହାର କୌଣସି ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ନାହିଁ, ଆପାତତଃ ବହୁତ କମ୍ ଦିଆଯାଇଛି । ତେଣୁ, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦୋଷ ମୁକ୍ତି ଆଦେଶକୁ ବାତିଲ କରିବାରେ ଠିକ୍ ଅଛନ୍ତି ।

ରବୀନ୍ଦ୍ର କୁମାର ବନାମ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ, **AIR (1977) S.C. 170, ପ୍ରୟୋଗଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଗଲା ।**

ଜୟକ୍ରିଷ୍ଣାଦାସ ମନୋହରଦାସ ଦେଶାଇ ବନାମ ବମ୍ବେ ରାଜ୍ୟ, **AIR (1960) SC 889, ଅନୁଶରଣ କରାଯାଇଛି ।**

ଫୌଜଦାରୀ ଅପିଲୀୟ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାରିତା : ଫୌଜଦାରୀ ଅପିଲ ସଂଖ୍ୟା 1712/1996 ।

ସି.ଆର.ଏଲ. ଏ. ସଂଖ୍ୟା 738/1989ରେ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ତା 23.11.95 ରିଖର ରାୟ ଏବଂ ଆଦେଶରୁ ।

ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ତରଫରୁ କେ.ବି. ସିହ୍ନା, ଜି.ଭି. ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଏବଂ ପି.ପି. ସିଂହ ।

ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ପାଇଁ ସଞ୍ଜୟ ଆର. ହେଗଡେ ।

ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି, ଅରିଜିତ ପଶାୟତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନ୍ୟାୟାଳୟର ରାୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ।

ବିଚାରାଳୟକୁ ମନ୍ଦିର ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ, ପୀଠାସୀନ ଅଧିକାରୀ ହେଉଛନ୍ତି "ପୂଜକ" ଏବଂ କର୍ମଚାରୀ ସଦସ୍ୟମାନେ ହେଉଛନ୍ତି "ସେବକ", ତେଣୁ, ଯେତେବେଳେ ଜଣେ "ସେବକ" ମନ୍ଦିରର ପାଣ୍ଠିର ଅପବ୍ୟବହାର କରିଥିବା ଅଭିଯୋଗ କରାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଏହା ଏକ ଗୁରୁତର ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ।

ଚିକୋଡିର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ନ୍ୟାୟିକ ଦଣ୍ଡାଧିକାରୀଙ୍କ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ସମ୍ପତ୍ତି ଦାୟିତ୍ୱରେ କିରାଣୀ ଥିବା ଅପିଲକାରୀ ନ୍ୟାୟାଳୟର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଆତ୍ମସାତ କରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟ ଚାରି ଜଣଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରିଥିବା ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଛି, ଯେଉଁମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ସହିତ ବିଚାର କରୁଥିବା ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୋଷମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଅପିଲକାରୀ ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡ ସଂହିତା, 1860 ର ଧାରା 409 (ସଂକ୍ଷେପରେ 'ଆଇପିସି') ଅନୁଯାୟୀ ଦଣ୍ଡନୀୟ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାବେଳେ ବାକି ଚାରିଜଣ ଧାରା 411 ଆଇପିସି ଅନୁଯାୟୀ ଅନୁଯାୟୀ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଅଭିଯୋଜନ ପକ୍ଷ ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲେ ଯେ ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିବାବେଳେ ସେ 2.3.1979 ରୁ 6.6.1985 ଅବଧି ମଧ୍ୟରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 2 ରୁ 5 କୁ ବିକ୍ରି କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏହି କାରଣରୁ ଅଭିଯୋଗ ଅନୁଯାୟୀ ସେ ଅପରାଧ କରିଥିଲେ । ଅଭିଯୋଗପତ୍ର ଦାଖଲ ହେବା ପରେ ସମସ୍ତ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଧାନ ଦେୱାନୀ ବିଚାରପତି ଏବଂ ନ୍ୟାୟିକ ଦଣ୍ଡାଧିକାରୀ, ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ, ଚିକୋଡିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବିଚାରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ, ଯିଏ 4 ଜୁଲାଇ, 1989 ର ରାୟ ମାଧ୍ୟମରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଥିଲେ ଯେ ସମସ୍ତ ଅଭିଯୁକ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଦୋଷୀ ନୁହଁନ୍ତି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଦର୍ଶାଇଥିଲେ ଯେ, ଦାୟିତ୍ୱ ଏବଂ ଆତ୍ମସାତକରଣକୁ ନେଇ ପ୍ରମାଣ ସନ୍ତୋଷଜନକ ନୁହେଁ ।

କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଏକ ଅପିଲ ଆଗତ କରିଥିଲା ଏବଂ ଦୁଇଜଣିଆ ବିଚାରପତିଙ୍କ ବିଚାରପୀଠ ଆକ୍ଷେପିତ ରାୟ ମାଧ୍ୟମରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଥିଲେ ଯେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ ଚାରି ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ମାମଲାରେ କୌଣସି ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ବିଷୟରେ, ଏହା କୁହାଯାଇଥିଲା ଯେ ନଥିରେ ଥିବା ପ୍ରମାଣ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଅଭିଯୋଗଗୁଡିକ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିଲା । ଅପିଲର ବିଚାରାଧୀନତା ସମୟରେ ନ୍ୟାୟାଳୟ କିଛି ଦିଗ ଉପରେ ବିଚାର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଫୌଜଦାରୀ କାର୍ଯ୍ୟବିଧି ସଂହିତା, 1973 (ସଂକ୍ଷେପରେ 'ସଂହିତା') ର ଧାରା 391 ଅନୁଯାୟୀ କ୍ଷମତା ପ୍ରୟୋଗ କରି ବିଚାର କରୁଥିବା ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା କିଛି ତଥ୍ୟ ନଥି ପରିସରଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ତାହା କରାଯାଇଥିଲା । ଏହା ପରେ ଆକ୍ଷେପିତ ରାୟ ଦ୍ୱାରା, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଅପିଲକାରୀଙ୍କୁ ଧାରା 409 ଆଇପିସି ଅନୁଯାୟୀ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଏକ ବର୍ଷ କାରାଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ କରିଥିଲେ ।

ଅପିଲର ସମର୍ଥନରେ, ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ବିଦ୍ୱାନ ଓକିଲ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଯେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ଏବଂ ବିଚାର କରୁଥିବା ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଉଭୟ ପ୍ରମାଣର ପ୍ରମୁଖ ଅଂଶ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିନାହାଁନ୍ତି । ଏଥିସହିତ ଧାରା 409 ଅନୁଯାୟୀ ଦୋଷାରୋପ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ତଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇନଥିଲା । ଆପିଲକାରୀ, *ରବିନ୍ଦ୍ର କୁମାର ଦେ ବନାମ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ,* AIR (1977) SC 170 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ନିର୍ଭର କରିଥିଲେ ଯେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ରାୟ ରକ୍ଷଣୀୟ ନୁହେଁ । ଏହା ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ କେବଳ ହିସାବ ବହିରେ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତଥ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଅଭିଯୁକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି କିରାଣୀ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଏହା ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶାଯାଇଥିଲା ଯେ, *ରବୀନ୍ଦ୍ର କୁମାର ଦେଙ୍କ* ମାମଲାରେ (ଉପରୋକ୍ତ) ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ

ଯେପରି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି, କେବଳ ଅନ୍ୟ କିଛି ବିନା କେବଳ ଦାୟିତ୍ୱ ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା କାରଣରୁ ଧାରା 409 IPC ଅନୁଯାୟୀ ଅଭିଯୋଗ ଆରୋପ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଧାରା 409 ଆଇପିସି ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ, କିମ୍ବା ବ୍ୟାଙ୍କ କର୍ମଚାରୀ, ବ୍ୟବସାୟୀ କିମ୍ବା ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅପରାଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଭଙ୍ଗ ସହିତ ଜଡିତ । ଉକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଲାଗୁ କରିବା ପାଇଁ, ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ପ୍ରଦାନକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ହେବ । ଧାରା 409 ଅନୁଯାୟୀ ଦଣ୍ଡବିଧାନକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ, ଦୁଇଟି ତଥ୍ୟକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ପଡିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା :

(1) ଅଭିଯୁକ୍ତ, ଜଣେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ, କିମ୍ବା ବ୍ୟାଙ୍କ କର୍ମଚାରୀ କିମ୍ବା ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ଏପରି ସମ୍ପତ୍ତିର ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ଯାହାର ହିସାବ ରଖିବା ତାଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ; ଏବଂ

(2) ଅଭିଯୁକ୍ତ ଜଣକ ଅପରାଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଭଙ୍ଗ କରିଛନ୍ତି ।

ଆଇ.ପି.ସି. ର ଧାରା 405 ରେ ଅପରାଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଭଙ୍ଗ କଣ ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ଧାରା 409 ମୂଳତଃ କିଛି ବର୍ଗର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅପରାଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଭଙ୍ଗ । ଆପରାଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଭଙ୍ଗ ଅପରାଧର କାରକଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

(1) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ପତ୍ତିର ଦାୟିତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କିମ୍ବା ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ କୌଣସି ଆଧିପତ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ।

(2) ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି (a) ସେହି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଅସତ୍ ଭାବରେ ଅପବ୍ୟବହାର କରିବା କିମ୍ବା ନିଜ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା; କିମ୍ବା (b) ଅସାଧୁ ଭାବରେ ସେହି ସମ୍ପତ୍ତିର ବ୍ୟବହାର କିମ୍ବା ବିନିଯୋଗ କରିବା କିମ୍ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟମୂଳକ ଭାବରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କ୍ଷତି ପହଞ୍ଚାଇବା ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଉଲ୍ଲଂଘନ କରାଯାଏ -

(i) ଯେଉଁ ପଦ୍ଧତିରେ ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହେବ ତାହା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରୁଥିବା କୌଣସି ଆଇନଗତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶର; କିମ୍ବା

(ii) ବିଶ୍ୱାସର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା କୌଣସି ଆଇନଗତ ଚୁକ୍ତିନାମା ସମ୍ପର୍କରେ ।

ଧାରା 405 ଅନୁଯାୟୀ ଦୋଷାରୋପକୁ ଭିତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ମିଳିତ ଭାବେ ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ (1) ଦାୟିତ୍ୱ ଏବଂ (2) ଅଭିଯୁକ୍ତ ଅସାଧୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ କି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଏହାକୁ ଅପବ୍ୟବହାର କରିନଥିଲା କିମ୍ବା ଏହାକୁ ନ୍ୟସ୍ତ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ କ୍ଷତି ପାଇଁ ନିଜ ବ୍ୟବହାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ନଥିଲେ । ଯେହେତୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ପ୍ରଶ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣର ବିଷୟ ନୁହେଁ, କେତେକ ବ୍ୟାପକ ପରୀକ୍ଷଣର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି ଯାହା ସାଧାରଣତଃ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାମଲାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କାରଣ ଥିଲା କି ନାହିଁ ତାହା ସ୍ଥିର କରିବାରେ ଉପଯୋଗୀ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ପ୍ରଦାନ କରିବ ।

ଏହାର ଉତ୍ତରରେ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟର ବିଦ୍ୱାନ ଓକିଲ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ନଥିରେ ଥିବା ପ୍ରମାଣକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ବିଚାର କରୁଥିବା ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ଉପସଂହାରରେ ତ୍ରୁଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଅଭିଯୁକ୍ତକୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ପି.ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.-5 ଭାବେ ପଚରାଉଚୁରା କରାଯାଇଥିବା ଦଣ୍ଡାଧିକାରୀଙ୍କ ସାକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଏ ଯେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଜଣେ ସମ୍ପତ୍ତି ଦାୟିତ୍ୱରେ କିରାଣୀ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା ଏବଂ ନ୍ୟାୟାଳୟର ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ଏବଂ ଦଖଲ ଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ଏହି ମାମଲାରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥିବା ସାମଗ୍ରୀ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ରଖିଛନ୍ତି । ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ଅପିଲକାରୀ 2.3.1979 ରୁ 6.6.1985 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ଦାୟିତ୍ୱରେ କିରାଣୀ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟାଳୟର ସମ୍ପତ୍ତି ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସାମଗ୍ରୀ 1 ରୁ 23 ସମେତ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଅଧିକାର ଥିଲା ବୋଲି ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ଦୃଢ ଏବଂ ବିଶ୍ୱସନୀୟ ପ୍ରମାଣ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ସେ ତା 2.2.1980 ରିଖ ପରେ ସମ୍ପତ୍ତି କିରାଣୀ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିନଥିଲେ । ପି.ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. 1 ର ପ୍ରମାଣକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏପରି ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଛନ୍ତି । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହା ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ ଯେ ସମ୍ପତ୍ତି ଦସ୍ତାବିଜ ପ୍ରଦର୍ଶ ପି-1 ଥିଲା । ତା 10.1.1980 ରିଖରେ ଅପିଲକାରୀ ଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଛୁଟି ଅନୁମତି ପାଇଥିଲେ ଏବଂ ତା 4.2.1980 ରିଖରୁ ତା 28.2.1980 ରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 25 ଦିନ ପାଇଁ ଛୁଟି ନେଇଥିଲେ । ସମ୍ପୃକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଆଦେଶରେ ଅପିଲକାରୀଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟାଳୟ ସମ୍ପତ୍ତି କୋଠରୀରେ ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିର ଦାୟିତ୍ୱ ଜଣେ ସାକ୍ଷୀ ହାରୁଗନଙ୍କୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବାକୁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଅପିଲକାରୀକାରୀ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଯେ ସେ ତା 4.2.1980 ରିଖରୁ ତା 28.2.1980 ରିଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛୁଟିରେ ଥିଲେ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଯଥାର୍ଥ ମତ ଅନୁଯାୟୀ ଏହା ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ କୌଣସି ତଥ୍ୟ ନାହିଁ ଯେ ଛୁଟିରୁ ଫେରିବା ପରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ, ଏହି ଯୁକ୍ତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ କାରଣ ଛୁଟିରୁ ଫେରିବା ପରେ ସାଧାରଣ ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଅପିଲକାରୀ ସମ୍ପତ୍ତି କିରାଣୀ ଭାବରେ ଦାୟିତ୍ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ଏହା ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ତଥ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ସେ କେବଳ 6.6.1985 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଦର୍ଶ ପି-1 ଦସ୍ତାବିଜ ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ MOS ଉପସ୍ଥାପନ କରୁଥିଲେ ।

ମୂଳତଃ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ନଥିରେ ଥିବା ପ୍ରମାଣକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ବିଶ୍ଳେଷଣ ପୋଷଣୀୟ କି ନାହିଁ । ଆମେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲୁ ଯେ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ଅଭିଯୋଜନ ପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ତଥ୍ୟଗତ ଦିଗ ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରାଯାଇଛି । *ରବୀନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମାମଲାର* ନିଷ୍ପତ୍ତି (ଉପରୋକ୍ତ) ଅଭିଯୁକ୍ତ-ଅପିଲକାରୀଙ୍କୁ କୌଣସି ସହାୟତା କରିନାହିଁ କାରଣ ସେହି ମାମଲାରେ ଯଥାର୍ଥତା ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ତଥ୍ୟ ନଥିଲା, କେବଳ ଏହି ସତ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଯେ ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇନଥିଲା । ଏହି ଅଭିଯୋଗକୁ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଅଣାଯାଇ ନଥିଲା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ବ୍ୟାଖ୍ୟାକୁ

ଆଦୌ ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇ ନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନର ମାମଲାରେ ବାସ୍ତବିକ ପରିସ୍ଥିତି ଭିନ୍ନ ହୋଇଥିବାରୁ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପହଞ୍ଚିଥିବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ମାମଲା ପାଇଁ କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ ନାହିଁ, କାରଣ ଅଭିଯୋଗଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ପି.ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. 1, 8 ଏବଂ 10 ର ପ୍ରମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଭାବରେ ପ୍ରତିପାଦିତ କରେ ଯେ ଅଭିଯୁକ୍ତ-ଅପିଲକାରୀ ସମ୍ପତ୍ତିର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଏପରି କରିବାକୁ କୁହାଯାଇଥିଲା, ସେ ସେହି ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ଉପସ୍ଥାପନ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସେଗୁଡ଼ିକର ସଠିକ୍ ହିସାବ ଦେଇପାରିଲେ ନାହିଁ, ଯାହା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଥିଲା ।

ଜୟକ୍ରିଷ୍ଣାଦାସ ମନୋହରଦାସ ଦେଶାଇ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ ବନାମ ବମ୍ବେ ରାଜ୍ୟ, AIR (1960) SC ୫୫୨ ମାମଲାରେ ଏହା ନିମ୍ନମତେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇଥିଲା :

> "ଅପରାଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଭଙ୍ଗ ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବା ପାଇଁ, ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ଦଖଲ ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଆତ୍ମସାତ୍ କରଣ କିମ୍ବା ଅପପ୍ରୟୋଗର ସଠିକ୍ ପଦ୍ଧତି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଅଭିଯୋଜନ ପକ୍ଷ ବାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଅପରାଧର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଉଛି ଅସାଧୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରଣ କିମ୍ବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯାହା ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣର ବିଷୟ ହୋଇନପାରେ, ସମ୍ପତ୍ତିର ଦାୟିତ୍ୱ ଏବଂ ବିଫଳତା, ଏକ ଦାୟିତ୍ୱର ଭଙ୍ଗରେ, ଦିଆଯାଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ହେବା, ଯଦି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ଅନ୍ୟ ପରିସ୍ଥିତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଅସାଧୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରଣ କିମ୍ବା ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଭାବରେ ନେଇପାରେ । ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅପରାଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ଭଙ୍ଗ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇପାରେ ନାହିଁ, କେବଳ ତାଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି କିମ୍ବା ଯାହା ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦଖଲ ଅଛି, ତାହାର ହିସାବ ଦେବାରେ ତାଙ୍କର ବିଫଳତା ଉପରେ, ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ହିସାବ ଦେବାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠାରେ ସେ ହିସାବ ଦେବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ଯାହା ଅସତ୍ୟ, ସେଠାରେ ଅସାଧୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅପବ୍ୟବହାରର ଏକ ଅନୁମାନ ସହଜରେ କରାଯାଇପାରେ ।

ରବୀନ୍ଦ୍ର କୁମାରଙ୍କ ମାମଲାରେ (ଉପରୋକ୍ତ) ଏହି ମାମଲା ବିଚାର କରାଯାଇଥିଲା । ଏହା କୁହାଯାଇଥିଲା ଯେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ଉପରେ ସନ୍ଦେହ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ଯେ ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିଥ୍ୟା କି ? ଏହି ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଅଭିଯୋଗଗୁଡିକ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମାମଲାରେ, ସ୍ଥିତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । କୌଣସି ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ନାହିଁ, ଆପାତତଃ ବହୁତ କମ୍ ଦିଆଯାଇଛି । ତେଣୁ, ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦୋଷ ମୁକ୍ତି ଆଦେଶକୁ ବାତିଲ କରିବାରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଠିକ୍ ଅଛନ୍ତି । ଅପିଲ ବିଫଳ ହୋଇଛି ଏବଂ ଏହାକୁ ଖାରଜ କରିଦିଆଯାଇଛି ।

ଭି.ଏସ୍.ଏସ୍. ଅପିଲ ଖାରଜ ହେଲା ।

<u>ଅସ୍ୱୀକରଣ</u>

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

<u>ଭାଷାନ୍ତର :</u>

ରଶ୍ମିତା ମୁର୍ମୁ ,

ଅନୁବାଦିକା,

ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ , କଟକ ।